

INFORME CIE 2019

DEU ANYS MIRANT CAP A UNA ALTRA BANDA

DURANT DEU ANYS EL MINISTERI DE
L'INTERIOR HA MIRAT CAP A UNA ALTRA
BANDA MENTRE LA SOCIETAT CIVIL, EL DEFENSOR
DEL PUEBLO I ELS JUTJATS DE CONTROL MIREN
DE FRONT UNA REALITAT QUE NO SE SOSTÉ.

El **Servei Jesuïta a Migrants (SJM)** és una xarxa que treballa per la defensa dels drets de les persones migrants i el seu ple accés a la ciutadania. I ho fa mitjançant:

- L'acompanyament –personal i col·lectiu– de processos d'incorporació social, apoderament personal i participació social i comunitària.
- L'oferta de serveis de caràcter formatiu, d'orientació, adreçats a l'enfortiment associatiu, etc., que reforcen l'acompanyament.
- La incidència pública per tal de promoure marcs legals, polítiques i pràctiques que garanteixin i siguin respectuoses amb els drets humans de les persones migrants.
- La promoció d'una cultura de l'hospitalitat i la inclusió, suscitant espais de trobada, acollida i amiatat en l'esfera personal i en la comunitària, així com eines per a la gestió positiva de la diversitat en l'àmbit social.
- L'anàlisi de les situacions que vulneren drets de les persones migrants, denunciant-ne les causes i buscant-hi possibles alternatives.

Són membres del **SJM** les entitats socials vinculades a la Província d'Espanya de la Companyia de Jesús que treballen amb les persones migrants. La xarxa s'articula al voltant de l'associació civil [Servicio Jesuita a Migrantes España](#), amb oficines a Madrid ([Centro Pueblos Unidos](#) i Centro P. Rubio de la Fundació San Juan del Castillo), Barcelona ([Fundació Migra Studium](#)), Sevilla, ([Asociación Claver](#)), Bilbao ([Fundación Ellacuría](#)), València ([SJM-Valencia](#)) i Melilla. Igualment participen en el SJM l'[Asociación Atalaya Intercultural](#) (Burgos), la [Fundación Red Íncola](#) (Valladolid), el [Centro Lasa](#) (Tudela) i l'[Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones de la Universidad Pontificia Comillas](#) (Madrid).

info@sime.org

www.sjme.org

Autors: Josep Buades Fuster SJ, Ana Bosch Nocea, Pau Vidal Sas SJ, Mustapha Mohamed-Lamin Ahmed, Iván Lendrino Tejerina i Armando Agüero Collins.

Integrants dels equips de visita als CIE durant l'any 2019:

Pueblos Unidos (Madrid): Brígida, Ángel, Teresa, Juan Carlos, Ana Ma., Isabel, Louise, Melda, Jack, Elena, Marta i Ana.

Migra Studium (Barcelona): Carmen, Carol, Clara, Cristina, David, Giorgia, José Javier, José Miguel, Júlia, Loubna, Marc, Margarita, Marta, Miki, Miguel, Mónica, Pau, Paula, Pilar, Rosa, Saida, Santi, Victòria i Xavier.

SJM-València: María, Cristina, Amparo, María Cinta, Josefina, Bárbara, Luisa, María Josefa, Dolores, Javier, Jesús, Juan, Juan Antonio, Mustapha, José María, Alex i Alberto.

Claver (Algesires-Tarifa): Adriana, Ilham, Guadalupe, Ana, Driss, Farida, Nihad, Amina, Mariam, Armando i Pep.

PRESENTACIÓ

El títol de l'Informe CIE 2019 del SJM és **Deu anys mirant cap a una altra banda**. És el desè informe CIE del SJM, comptant els tres primers, signats únicament per Pueblos Unidos, que en forma part. La frase fa referència a l'actitud dels actors polítics que, malgrat els programes electorals i els discursos, quan parlen d'internament miren cap a una altra banda. L'any 2014, cinc anys després d'aprovarada l'última reforma de la Llei d'estrangeria, es va publicar el reglament de funcionament i de règim intern dels CIE. Semblava una passa endavant per a la protecció dels drets de les persones internes, però l'aplicació ha estat tan insuficient que n'hem quedat decebuts.

Aquest document és una versió abreujada en català de l'informe original íntegre en castellà. Inclou:

- **El Resum Executiu.**
- **Deu anys d'informes CIE del SJM:** Unes paraules introductòries d'**Iván Lendrino**, coordinador de l'equip CIE del SJM; una retrospectiva des dels primers informes fins a la mort de Samba Martine, escrita per **Cristina Manzanedo**, persona clau al programa CIE de Pueblos Unidos; unes notes sobre l'exercici de reflexió i de visceralitat en els informes, a cura de **Santiago Yerga**, avui Director General de Migracions al Govern d'Espanya, que també havia treballat al programa CIE de Pueblos Unidos, i, per acabar, la mirada crítica a una realitat hostil d'**Elisa García**, membre de la Comunitat de Vida Cristiana (CVX) i professora de Dret Penal a la Universitat de Màlaga.
- Les conclusions i recomanacions del SJM, sota el títol **Deu anys mirant cap a una altra banda**.

SJM publica aquest resum per facilitar la reflexió i el debat sobre les qüestions suscitées en l'informe. Degut a la brevetat d'aquesta selecció, no s'han inclòs els següents apartats de l'informe original (s'hi pot accedir en cas que calgui, però):

- Una interpretació raonada de les xifres d'internaments.
- Una reflexió crítica a partir de les visites als CIE dels equips del SJM de Madrid, Barcelona, València i Algesires-Tarifa.
- L'observació de les vulneracions de drets en els CIE.
- La valoració de cinc anys d'un reglament incomplert.
- I la valoració del món polític i administratiu, que segueix mirant cap a una altra banda.

Versió completa de l'informe en castellà:

bit.ly/informecie2019cast

RESUM EXECUTIU

1. Els equips del SJM visiten els CIE de Madrid, Barcelona, València i Algesires-Tarifa. El propòsit principal de les visites és **oferir un espai d'escolta i acompanyament de la persona** dins i fora del CIE, així com **detectar situacions de vulnerabilitat i possibles vulneracions de drets**. Durant el 2019 alguns equips han hagut de fer front a **dificultats d'accés** de les persones internades a causa de la **limitació dels espais** habilitats; també perquè la direcció del centre no els ha facilitat el **l·listat de persones internades** i només els ha permès visitar aquelles que han demanat explícitament comunicar-se amb l'ONG, o bé per altres impediments circumstancials.
2. Al llarg de 2019 van ser **internades 6.473** persones. Van ser **repatriades forçosament des dels CIE 3.871** (59,80% del total de les internades), **2.513** van ser **posades en llibertat** i 89 van sortir dels CIE per altres circumstàncies (trasllat, mort). La xifra de persones expulsades o retornades des dels CIE disminueix en termes absoluts respecte de les 4.582 de 2018. L'any 2019 **van sol·licitar protecció internacional al CIE 2.164** persones (33,43%). Estimen que s'han admès a tràmit al voltant del 10% d'aquestes sol·licituds.
3. Les tasques d'**observació crítica dels jutjats de control, del Defensor del Pueblo i de les organitzacions de la societat civil** que visiten els CIE assenyalen aspectes que necessiten ser solucionats per millorar **les condicions de vida i de les garanties de drets**, com ara: les deficiències estructurals dels CIE, la identificació de menors d'edat internats, el tracte a persones amb problemes de salut, les dificultats i impediments per a la sol·licitud de protecció internacional, les limitacions en la comunicació i en l'ús d'aparells de comunicació, els obstacles a l'accés d'ONG i les limitacions de l'assistència sociocultural i jurídica, així com la gestió de situacions de crisi. **La tasca constant de millora malgrat tot no elimina la reivindicació fonamental: la fi de la institució de l'internament i el tancament dels CIE.**
4. En els cinc anys de vigència del **reglament de funcionament i règim intern dels CIE** no s'observen canvis en el **model policial** amb què havien estat concebuts, **la normativa de règim intern de cada centre** segueix sent **opaca**, no s'han solucionat els **greus problemes estructurals** de la majoria de centres i molts **serveis no s'ajusten a la previsió normativa**. Hi ha drets reconeguts en la llei i el reglament que no es garanteixen.
5. El **debat polític** sobre els CIE està **empantanegat**. Tot i les declaracions dels successius ministres de l'Interior, **projectes de construcció** com el d'Algesires apunten al manteniment del **model policial**. La classe política, els responsables del Ministeri de l'Interior, la fiscalia i els jutges cridats a autoritzar les mesures cautelars d'internament **miren cap a una altra banda** sense atendre les **contradiccions entre l'internament a la pràctica i la normativa que el regula**, ni la profunda **injustícia** d'una mesura que s'aplica amb un **fort component aleatori**.

DEU ANYS D'INFORMES CIE DEL SJM

Iván Lendrino Tejerina,
director del centre Pueblos Unidos i coordinador de l'equip CIE del SJM

Els set CIE estan totalment buits com a conseqüència de la crisi sanitària del COVID-19. Una situació inesperada, però molt simbòlica per abordar el desè informe CIE. La mirada crítica amb la qual el SJM analitza l'internament és compartida per les desenes d'ONG que també visiten CIE a Espanya. Aquesta mirada és també la pròpia de tants ciutadans i ciutadanes voluntaris que entren en els CIE des de fa molt més de deu anys per acompanyar les persones internes, i que és una demostració senzilla d'**hospitalitat**. L'informe recull alguns dels seus testimonis al costat de les paraules dels interns. No ha de sorprendre que la societat civil s'avanci al canvi social i a les mesures de l'Administració. Els informes publicats pel SJM al llarg d'una dècada volen aportar elements amb consistència a les veus de la societat civil que denuncien l'internament com a fruit d'una vivència passada per la reflexió. L'anàlisi detallada d'informes d'institucions properes a la mateixa Administració, de dades contrastades del Ministeri de l'Interior, així com de sentències i interlocutòries judicials donen suport al seu qüestionament.

Les paraules que serveixen de pròleg a aquest informe provenen de tres persones que formen part d'aquesta ciutadania activa: dues, Cristina Manzanedo i Santiago Yerga, que van ser al SJM, des d'on van elaborar alguns dels informes anteriors; i una tercera, Elisa García, que escriu des de l'àmbit universitari i el compromís social.

Des dels inicis fins la mort de Samba Martine

Cristina Manzanedo Negueruela,
advocada, voluntària a Entreculturas i anteriorment a Pueblos Unidos

L'any 2009 Pueblos Unidos va començar a visitar persones internades al Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) de Madrid. No era fàcil. Entràvem amb DNI particular perquè en aquell moment el Ministeri de l'Interior no permetia a les ONG visitar els CIE. Llavors eren espais opacs en què la societat civil no podia intervenir de cap manera.

Acompanyar i defensar. Des del principi vam voler combinar una presència regular i l'ajuda directa a les persones amb la fiscalització d'aquests espais gestionats per la Policia Nacional on tot estava prohibit, on era molt difícil obtenir informació i garantir drets individuals. El primer informe CIE es va publicar l'any 2010. El van seguir informes anuals que van tenir molt d'èxit de difusió i van ser de gran utilitat per mantenir un diàleg estable amb actors rellevants dels poders Executiu, Legislatiu i Judicial. Altres components estratègics del programa van ser la col·laboració amb alguns mitjans de comunicació i les aliances amb altres entitats i moviments socials per construir un cos social més fort i articulat.

Destacaria **tres fites en els sis anys que vaig fer feina al programa CIE**. La primera és una **interlocutòria** del jutjat de control del CIE de Madrid que l'any 2011 va **obligar el CIE a admetre visites d'ONG** malgrat les grans resistències del Ministeri de l'Interior. Aquesta interlocutòria va animar altres jutjats de control a dictar-ne de similars els anys següents, de manera que va obrir la possibilitat de fiscalització dels CIE per part de la societat civil.

La segona fita va ser **l'aprovació del Reglament CIE l'any 2014**, després de dècades de funcionament sense una regulació específica. Va costar moltíssim, i Pueblos Unidos va dedicar

molts esforços acompanyant la seva tramitació. La nostra valoració va ser que, sense ser el Reglament que volíem, feia una important passa endavant.

La tercera fita va ser la formació d'un **equip de Migra Studium per tal de visitar persones internades al CIE de Barcelona**. Pueblos Unidos i Migra Studium formen part de la xarxa Servei Jesuïta a Migrants Espanya. La passa endavant dels nostres «cosins» de Barcelona va posar els pilars per ampliar el marc del programa CIE a tot el SJM.

Van ser anys de lluita i de molta feina col·lectiva. Recordo un equip molt unit, divers i amb molt d'entusiasme. El programa anava millorant any rere any i sentíem que podíem ajudar les persones. Amb molt d'esforç, estàvem obrint algunes vies per introduir canvis a les polítiques de control migratori.

Un moment crucial en aquells anys de lluita va ser el cas de Samba Martine, una dona de nacionalitat congoleesa que va arribar a Espanya l'any 2011 a través de Melilla. Després d'una estada al CETI, va ser traslladada a CIE de Madrid. Tot i acudir als serveis mèdics fins a deu ocasions per nombroses xacres i dolors que patia, no se li va practicar cap prova específica ni se li va recomanar res de particular per a les seves malalties, més enllà de prescriure algun fàrmac genèric. La Samba va morir dia 19 de desembre de 2011 al CIE de Madrid. La seva mort va esdevenir un símbol del qüestionament públic als CIE gràcies a la feina articulada de la societat civil en diferents àmbits i als mitjans de comunicació. Durant aquests anys Pueblos Unidos-SJM ha col·laborat amb altres actors a sostenir l'estratègia legal en tres fronts:

Procediment penal

C. D., mare de la Samba, va interposar una denúncia per possible delicte d'homicidi imprudent. Després d'un llarg procediment, les actuacions penals van concloure el juny de 2019 amb una sentència ferma del Jutjat penal número 21 de Madrid. Tot i que la sentència absol l'únic acusat que quedava, és molt dura contra els CIE:

[...] la actividad del acusado fue uno de los factores que provocó el deceso de la Sra. Martine, pero ni fue el único y exclusivo ni tampoco el más relevante.

[...] si se hubiese recibido el informe del CETI de Melilla donde se hacía constar que ella era portadora de VIH, hubiera estado clara la importancia de la enfermedad y la necesidad de ingreso inmediato....

[...] con posterioridad a la última visita practicada por el acusado el día 30 de Noviembre, y hasta el día anterior a su traslado al hospital la Sra. Martine acude con sintomatología diversa al médico del centro, manifestando en ocasiones que tenía dolores de cabeza fuertes que no la dejaban dormir, y es atendida hasta siete veces más por distintos médicos y enfermeras que podían ver las visitas precedentes en el historial médico y ninguno de ellos acordó ni el traslado al hospital ni la práctica tampoco de análisis alguno. Sería injusto, en definitiva, cargar al acusado en exclusiva el fallecimiento de la Sra. Martine y tanto las omisiones de otras personas como las deficiencias burocráticas tuvieron un peso muy relevante en que la interna no recibiera el tratamiento debido.

Defensor del Pueblo

Al començament de l'any 2012 es va presentar una queixa al Defensor el Pueblo per la mort de la Samba. L'any 2019, aquest organisme va comunicar que cloïa les seves actuacions en disconformitat amb la Secretaria d'Estat de Migracions (MITRAMISS). Retreia que no hi hagués cap avanç en el protocol de derivació entre centres, tot i que «los argumentos por los que se

considera imprescindible la puesta en marcha de un protocolo de derivación sanitaria entre CETI y CIE han sido reiteradamente trasladados a ese organismo».

Reclamació de responsabilitat patrimonial

Cap a la fi de l'any 2012 C. D. i B. M. (mare i filla de la morta, respectivament) varen interposar una **reclamació de responsabilitat patrimonial a l'Administració General de l'Estat per la relació de causalitat entre l'actuació de l'Administració i la mort de la Samba**. L'any 2014 l'Administració va suspendre el procediment fins que es resolgués el procediment judicial penal. Al juliol de 2019, un cop va haver sentència penal, l'Administració va tornar a posar en marxa el procediment administratiu. Van sol·licitar de bell nou propostes de resolució als ministeris de l'Interior, MITRAMISS i de Sanitat. El dia 4 de març de 2020, Presidència va remetre l'expedient de responsabilitat patrimonial al Consell d'Estat per recollir el seu dictamen preceptiu. Després del dictamen de Consell d'Estat, Presidència emetrà la resolució final, que esperem que sigui favorable a la reclamació de la mare i la filla de la Samba.

Un exercici de reflexió rigorosa i visceral

Santiago Yerga Cobos,
advocat, Director General de Migracions, fou responsable de l'àrea jurídica de Pueblos Unidos

Amb certa sorna, no ho puc amagar, les meves companyes i companys de Pueblos Unidos i del SJM sempre m'han repetit una frase que, probablement, jo dic més del compte: «Des del rigor i no des de les vísceres». Quan vaig començar a treballar a Pueblos Unidos al febrer de l'any 2016, i em vaig trobar que havia de dedicar-me alhora a l'atenció a les persones internades al CIE de Madrid i a la col·laboració en la redacció d'un informe que ja tenia anomenada en els àmbits *estrangeristes*, em vaig plantejar que havia d'intentar **combinar** ambdós elements: rigor i vísceres. **Vísceres per les doloroses situacions que veia i palpava**, i que ja arrossegava de les meves anteriors etapes professionals; **rigor**, perquè crec que **la manera de millorar el dret és emprar els seus propis instruments**, en la línia del que ja preconitzava l'anomenat *Projecte Alternatiu* l'any 1977, elaborat per un grup de professors alemanys: provocar la implosió del sistema amb les seves pròpies eines.

Per tant, calia conèixer. No coneixíem, ni coneixem, totes les vicissituds d'una persona internada als CIE. Pensava que havíem de **transcendir** més enllà del **nom concret, fins i tot del dolor que imposa a una persona**: havíem de **ampliar el marc de coneixement** si volíem que les nostres aportacions anessin més enllà de la incessant complanta, que evidentment que comparteixo, i poder **pegar un fort toc d'alerta**, no només a la **consciència de l'Administració**, sinó sobretot a la **societat, tan aliena a aquest espai de patiment**. Aquest objectiu ha estat la meua humil aportació als informes CIE del SJM.

Avui, per diverses raons, em congratulo que els informes del SJM sobre CIE siguin un referent nacional i internacional en la matèria. La primera, per contribuir a la visibilitat de situacions tan doloroses per a persones privades de llibertat. La segona, perquè a través d'aquests informes persones que no tenien veu l'han recobrada. La tercera, perquè són un instrument necessari per assolir el respecte als drets humans de totes les persones, més enllà de llur qualificació administrativa. La quarta —entre altres que es queden en els clústers d'aquest ordinador—, per la crida que fa a la societat en el seu conjunt.

Abans he citat el *Projecte Alternatiu* alemany. Vull acomiadar-me parafraçant un dels seus principals impulsors, quan es referia al dret penal dient: «Aquesta societat no ha d'aspirar a uns CIE millors, sinó a alguna cosa millor que els CIE. La societat futura ho agrairà».

Una mirada crítica a una realitat hostil

Elisa García España, membre de la CVX i professora de la Universitat de Màlaga

Els CIE no garanteixen el respecte als drets humans, sovint incompleixen la normativa de funcionament intern i són ineficaços per a la seva finalitat. Després de més de trenta anys de CIE podem afirmar que aquestes detencions són desproporcionades i il·legítimes, i aquests centres, innecessaris i ineficaços. Els CIE són una mostra de l'actitud hostil d'Europa cap a les persones migrants més desfavorides: se les tanca fins a seixanta dies sense que aquesta pèrdua de llibertat quedi realment justificada.

El procés judicial d'ingrés en un CIE fa aigües a l'hora de garantir la protecció de les persones més vulnerables. Per ingressar en un CIE cal que hi hagi una meditada sol·licitud policial a un jutjat. Al jutjat intervenen, a més, el Ministeri Fiscal, garant dels drets (especialment dels i de les menors), i una defensa lletrada que ha de ser custòdia dels drets de la persona detinguda. Finalment, l'autoritat judicial autoritza o no l'internament a un CIE. Malgrat tots aquests filtres (polícia, fiscalia, advocacia i judicatura), el SJM i altres organitzacions segueixen detectant-hi a dins persones menors d'edat, persones amb malalties físiques i mentals, víctimes de tràfic, persones amb menors al seu càrrec i possibles beneficiaris de protecció internacional. Per això, els CIE no garanteixen el respecte als drets humans.

El Reglament de funcionament de CIE no es compleix. Els governs d'Espanya, d'un i altre signe polític, han demostrat poquíssim interès per preservar els drets de les persones migrants tancades als CIE. Les reformes portades a terme, producte de llargues i costoses reivindicacions de la societat civil, com les que fa el SJM, no acaben d'aplicar-se. De fet, el Reglament dels CIE de 2014 encara no s'ha implementat plenament a tots els centres. Alguns no disposen encara de l'assistència mèdica permanent o dels serveis socials o jurídics que la norma prescriu, ni han posat en marxa la figura de l'Administrador. El mateix informe del SJM que teniu a les mans es fa ressò d'aquests i d'altres incompliments. De tot això es dedueix que els CIE incompleixen les exigències previstes sobre el seu funcionament intern.

Encara que la finalitat dels CIE és garantir l'expulsió, el percentatge de persones expulsades des d'aquests calabossos és baix. Del total de persones que pateixen una detenció policial perllongada en un CIE, se n'expulsen poques. Aleshores, si l'única funció d'un CIE és custodiar les persones estrangeres per poder dur a terme la deportació, i aquesta només s'executa en pocs casos, la majoria de les persones pateixen una privació de llibertat innecessària. Des de fa anys, gràcies a la tenacitat del SJM, moltes d'aquestes situacions injustes s'han vist alleujades. I això mostra que els CIE són ineficaços per a la seva tasca.

Però malgrat el fracàs demostrat, es mantenen per donar l'aparença que es lluita contra les persones immigrants no desitjades. Aquesta és la funció simbòlica dels CIE, que es fa a costa de la vulneració dels drets dels més vulnerables. El SJM, des de fa ja deu anys, segueix acompanyant aquestes persones migrants i, amb l'esforç del seu voluntariat, palesa el sofriment que s'amaga rere els murs dels CIE. Crec que molts agraïm al SJM el seu treball als CIE durant aquesta dècada, i jo li agraeixo particularment que m'hagi convidat a escriure aquest pròleg en el desè informe de la seva història. No hi ha dubte, però, que encara sentirem més agraïment el dia que celebrem la fi dels CIE.

MIRANT DE CARA

Conclusions i recomanacions del SJM

Mirant de cara l'internament de persones estrangeres no podem fer res més que demanar el tancament dels CIE. Ara per ara, l'ordenament jurídic preveu mesures cautelars alternatives per assegurar l'execució de les ordres d'expulsió. **Amb la llei a la mà, l'internament hauria de ser residual, una mesura aplicable només com a últim recurs.**

Quan es tracta d'expedients de devolució, la normativa actual que exigeix sol·licitar autorització judicial d'internament quan no es pugui executar la devolució en el termini de setanta-dues hores es compleix en part: sobretot, quan les entrades irregulars a territori espanyol desborden la capacitat dels CIE; també per la constatació que és impossible tornar a moltes persones amb nacionalitat dubtosa, o provinents de països amb els quals Espanya no ha signat acords bilaterals de readmissió. L'**internament** en casos de **devolució** és producte de l'**atzar**: unes persones són retornades des de la comissaria, altres van al CIE, mentre que altres són derivades a centres d'acollida humanitària o posades en llibertat sense accés a cap recurs social. I, després, que la fi de l'internament sigui la devolució o la posada en llibertat és fruit de l'atzar. I una mesura cautelar aplicada de manera tan atzarosa és injusta.

L'experiència durant la crisi de la **COVID-19** demostra que **Espanya ha pogut viure amb els CIE buits**. La progressiva posada en llibertat de les persones estrangeres internades ha estat una **bona pràctica** per la qual Espanya ha **destacat a Europa**. La clau va ser la **mirada frontal que va adreçar el Ministeri de l'Interior a la realitat**: la impossibilitat d'expulsar o retornar pel tancament de fronteres i el risc que comporta el contacte forçós en espais reduïts tant per a interns com per a personal de servei. La mirada frontal va tenir com a **marc una adequada interpretació de l'ordenament jurídic**, a partir del qual es varen prendre **decisions correctes**.

Es va començar posant en llibertat qui tenia domicili propi o xarxes de suport. Els ministeris de l'Interior i de Treball, Seguretat Social i Migracions es varen coordinar per tal de donar aixopluc en centres d'acollida humanitària a les persones internes que no tenien domicili. Va destacar la intervenció del Defensor del Pueblo, dels jutjats de control d'estada als CIE respectius i de la societat civil. Però hi ha hagut dues autoritats clau: el comissari general d'Estrangeria i Fronteres i el fiscal d'Estrangeria. El primer va impartir instruccions perquè la Policia Nacional no sol·licités autoritzacions d'internament mentre romanen tancades les fronteres. El segon va impartir instruccions perquè els fiscals d'estrangeria informin desfavorablement les sol·licituds d'autorització d'internament que puguin arribar.

A mesura que avança el procés de desescalada creix la **inquietud** per la política d'internament. El Ministeri de l'Interior assenyala que els **futurs internaments** no dependran de la desescalada interna a Espanya, sinó de l'**obertura de les fronteres internacionals** i de la possibilitat efectiva d'**executar ordres d'expulsió i de devolució**.

Vistes les constants denúncies de les organitzacions socials, del Defensor del Pueblo i dels jutjats de control sobre les condicions estructurals dels CIE i sobre les deficiències dels seus serveis, una nova **obertura** que contempli **limitacions d'ocupació i mesures sanitàries** adients implicaria una **inversió pressupostària** molt considerable en temps de crisi. Hi ha alternatives menys lesives dels drets humans i menys costoses per als contribuents.

Cal recordar que aquests llocs demanen una immensa inversió econòmica, recursos humans, manteniment d'espais residencials amb privació de llibertat, manutenció, atenció social, sanitària, subministres i altres despeses que durant aquesta crisi han pujat molt de preu. S'ha pogut constatar que destinar aquest tipus de recursos a altres àmbits ajudarien a salvar vides: per això resulta inquietant la possibilitat d'una reobertura que porti a dedicar aquests esforços pressupostaris a un sistema d'internament fallit, en comptes d'afrontar les múltiples realitats socials que després de les **crisis de la COVID-19** hauran de menester una **resposta urgent: espais d'acollida, manutenció, atenció sanitària i social**.

El SJM ha apel·lat a les dues autoritats clau en el procés de buidament dels CIE: el **comissari general d'Estrangeria i Fronteres** i el **fiscal d'Estrangeria** a la Fiscalia General de l'Estat. Els ha animat a impartir instruccions en el sentit que la Policia no sol·liciti autoritzacions judicials d'internament, i que els fiscals d'estrangeria informin desfavorablement les sol·licituds d'autorització judicial d'internament. És clar que el SJM voldria que tots els **judges d'instrucció** comprenguessin millor la naturalesa problemàtica de l'internament i dels CIE com a institució, de manera que discernissin moltíssim si hi ha algun cas per al qual autoritzar-ho excepcionalment. Però, tenint en compte la independència judicial, no hi ha autoritat que pugui transmetre'ls instruccions: caldria doncs una tasca formativa prèvia, des de l'Escola Judicial, o una tasca de persuasió a les instàncies disponibles en la seva formació permanent.

Si el comissari general d'Estrangeria i Fronteres i el fiscal d'Estrangeria no fan cas de la crida a no recórrer més a l'internament, el SJM insisteix que imparteixin instruccions perquè **determinades categories de persones en situació de vulnerabilitat no siguin internades de cap manera**. Es tractaria de:

- Joves dels quals la **majoria d'edat no quedi fefaentment provada**, optant per la protecció deguda als menors quan la forquilla d'edat que resulti de la prova comprengui els 18 anys.
- Persones que requereixen **protecció internacional**, a les quals caldria facilitar la manifestació de voluntat de sol·licitar-la ja en les primeres tasques d'identificació després de la seva entrada a territori espanyol.
- Persones amb indicis de patir algun problema de **salut física o mental**.
- Persones amb **arrelament** familiar i social, domicili propi o xarxes de suport.
- Persones amb indicis d'haver estat **objecte de tràfic de persones**.

Durant el període d'estat d'alarma la realitat migratòria ha seguit la seva dinàmica, produint-se entrades irregulars. Malgrat tot, les persones nouvingudes segueixen sent identificades en entrar al territori nacional i són els recursos d'ajuda humanitària de l'Administració els que realitzen una primera tasca d'acollida. Però, sobretot, l'hospitalitat de la societat civil, enorme i silenciosa, permet finalment incorporar a la societat espanyola tota l'aportació humana, cultural, econòmica i laboral que ofereixen aquestes persones.

Mentre els governs mantinguin oberts els CIE malgrat totes les raons per tancar-los, han de garantir la qualitat de vida i els drets de les persones internades: cura de la dignitat i intimitat als espais compartits, roba adequada, menjar equilibrat, disponibilitat de material per a la higiene personal, accés a les comunicacions, activitats socioculturals, accés de visitants; facilitat per a l'acompanyament proporcionat per les ONG i la garantia d'una defensa lletrada i orientació jurídica (coses que impliquen la disponibilitat i habilitació d'espais apropiats). El

servei mèdic i sanitari hauria de proporcionar més i millors serveis que en l'actualitat: seria més convenient complir el que disposa l'article 14.1 del Reglament de funcionament i règim interior dels CIE quan preveu que el servei d'assistència sanitària quedi sota la responsabilitat d'un metge pertanyent a l'Administració General de l'Estat, auxiliat en les seves comeses per, almenys, un ajudant tècnic sanitari o diplomad o graduat universitari en infermeria. Aquests governs hauran d'invertir en una cosa tan difícil com rebaixar l'ansietat i l'angoixa de persones conscients del que perden amb l'expulsió o la devolució.

Mentre es mantingui una institució tan difícilment justificable des del prisma jurídic constitucional, no n'hi ha prou amb la millora de la qualitat de vida de les persones internades i de la professionalitat dels agents de policia responsables de la custòdia i de la intervenció en situacions conflictives. Cal que quedi com a mesura residual, com a últim recurs en la gestió de l'expulsió i excepcional també en la gestió de la devolució. Hi ha persones internades que, d'acord amb la llei, no ho haurien d'estar, ja que mereixen algun tipus de protecció: menors d'edat, víctimes de tràfic, els que tenen perfil de refugiat o que requereixen protecció subsidiària, els que pateixen problemes de salut física o mental, etc. Per això cal millorar la detecció, disposar de mitjans de prova més precisos i amb una mentalitat que anteposi la protecció a l'expulsió.

El relat del «vestit nou de l'emperador» ajuda a comprendre aquesta dinàmica, perquè els protagonistes s'entesten a construir una realitat que no se sosté tot i mantenir l'aparença a força de repetir paraules. Hi ha proves suficients per denunciar que «l'emperador va despullat», és a dir, que els **CIE són un sistema d'internament costós, inútil i innecessari** i que l'obertura de **nous centres, més grans, més impersonals, més perillosos i inhumans** portarà **més menors i refugiats internats, més suïcidis, més tractes degradants i inhumans, més aïllament i obstacles a les visites i menys drets humans**.

La crisi econòmica provocada per la pandèmia de la COVID-19 pot tenir efectes importants en els moviments migratoris. A mesura que s'allargava la crisi de l'any 2008, Espanya va ser país més d'emigració i de trànsit que d'immigració. És plausible que passi el mateix. La prolongació de les situacions d'atur entre persones estrangeres amb autorització de residència temporal pot augmentar els casos d'irregularitat sobrevinguda. És temps de dissenyar i aplicar **polítiques que esmorteixin l'impacte de la crisi, facilitin processos de regularització i impedeixin la irregularitat sobrevinguda**. No és temps de pensar en polítiques migratòries repressives i en l'internament com a demostració de força que només tranquil·litza l'opinió pública al país... perquè no té cap efecte dissuasiu a les conjuntures d'immigració. **A nous temps, noves polítiques**.

